

SZTÁLIN ELVTÁRS ÉS A MAGYAR TUDOMÁNY

A Magyar Tudományos Akadémia 1953. március 7-én gyászünnepeken emlékezett meg arról a felmérhetetlen veszteségről, amely a világ dolgozóit, a haladó emberiséget, a tudományt I. V. Sztálin halálával érte.

Rusznják István, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke gyászbeszédében a következőket mondotta:

A sztálini tudomány felvirágozása a Szovjetunióban a szocializmus győzelmének és a kommunizmus diadalmas építésének hű mércéje, a sztálini gondoskodás és tanítás fényes példaképe.

De ahogy Sztálin nemcsak egy népé, hanem az egész világ dolgozóié, ugyanúgy Sztálin nemcsak a szovjet tudomány, hanem az egész haladó tudomány, a mi tudományunk ihletője, tanítómestere is. A mi népünk az életet, a szabadságot, a békés alkotó munka lehetőségét, örömét és nagyszerű eredményeit, ragyogó szocialista jövőjét, legnagyobb jótévőjének, a nagy Sztálinnak köszönheti. Az Ő fiai hozták el számunkra a szabadságot, az Ő atyai gondoskodása mentette meg hazánkat és fővárosunkat a pusztulástól, Ő támogatott talpraállásunkban, és mint sarjadzó életünk minden hajtását, kibontakozó új tudományunkat is az Ő szerető keze gondozta, fejlesztette.

Felbecsülhetetlen az a megtermékenyítő ösztönzés, az a segítség, amit a sztálini tanok egész tudományunknak adtak. A leninizmus sztálini interpretálása és továbbfejlesztése és a »Párttörténet« nemcsak a fiatal tudósnemzedék nevelésének alapja, hanem az idősebb tudósok fejlődésében is döntő segítséget jelentenek. A Tőle tanult kommunista pártosság, a mélyen történeti módszer, a kristálytiszta okfejtések, a legtudományosabb és egyben legegyszerűbb stílus, tudományunk fejlődésének máris szerves része és további fejlődésének forrása.

Szinte kézzelfoghatóan lemérhetjük azt a hatalmas hatást, amelyet Sztálin elvtárs két utolsó műve gyakorolt a magyar tudományos életre. A nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozó zseniális

műve felszabadítólag hatott a vulgármarxista nézetek által fogvartartott, vagy egyenesen elriasztott tudósainkra. Nem csak egyszerűen a fejlődés kapuit nyitotta meg, hanem minőségi ugrást is eredményezett a magyar nyelvtudomány egész további fejlődésében. Távolról sem korlátozhatjuk azonban a zseniális sztálini mű hatását csupán a nyelvtudományra. Valamennyi tudományág számára alapvető jelentőségű volt az alapról és a felépítményről szóló marx-lenini tanítás továbbfejlesztése, az alap és a felépítmény szabatos meghatározása és kölcsönös viszonyuk minden oldalú megvilágítása. A sztálini mű nyomán született vita a tudományok és a felépítmény viszonyáról, szinte valamennyi tudományágot az ismert tények új értékelésére, vagy új kutatásokra ösztönözte és ezzel rendkívül értékes tudományos eredmények elérésére vezetett.

De Sztálin elvtárs e nagyszerű műve más értelemben is fejlesztette, serkentette egész tudományunkat. »Az alap éppen azért hozza létre a felépítményt — fedte fel a tudományos törvényt Sztálin —, hogy ez szolgálatára legyen, hogy tevékeny segítséget nyújtson neki kialakulásában és megerősödésében, hogy tevékenyen küzdjön a régi, önmagát túlélő alapnak és régi felépítménynek felszámolásáért. Mihelyt a felépítmény lemond erről a kiegészítő szerepéről, mihelyt a felépítmény a maga alapja aktív védelmének álláspontjától a közömbösség álláspontjára helyezkedik... és egyforma magatartást tanúsít az osztályok irányában... megszűnik felépítmény lenni.« E törvényszerűség tudatosítása újabb harcra lelkesítette az új szocialista felépítmény kialakításáért küzdő tudósainkat, hogy munkájukkal még tevékenyebben segítsék a szocialista alap megerősödését, hogy félretegyék a közömbös magatartást az osztály sorsa, a szocialista alap sorsa iránt. Ez a sztálini törvény egyben örökség, kötelezettség szocialista tudományunk számára, amint feledhetetlen, örök számunkra az a sztálini figyelmeztetés is, amely szerint: »... semmiféle tudomány sem fejlődhet és érhet el sikereket a vélemények harca, a kritika szabadsága nélkül«.

Éppen most, ezekben a hónapokban kezd kibontakozni az a hatalmas lendület, amelyet Sztálin utolsó, korszakalkotó nagy műve, »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban« adott az egyetemes és a magyar tudomány számára. A tőlünk eltávozott, forrón szeretett Sztálin elvtárs tudományos végrendelete, a tudományos törvények objektív jellegét hangsúlyozva, a tudomány tiszt-

teletére, a törvényszerűségek tiszteletbentartására int, a törvényszerűségek legalaposabb kutatásának kötelezettségét rója ránk. Egyetlen tudomány sem fejlődhet a törvények objektív voltának elismerése nélkül — tanítja. Akik a törvények objektív jellegét tagadják, »lényegében a tudományt tagadják, márpedig ha a tudományt tagadják, akkor mindennemű előrelátás lehetőségét is tagadják«, vagyis a marxizmus lényegét vetik el.

De a sztálini végrendelet nemcsak a törvények tiszteletére szólítja fel a tudomány embereit, hanem ugyanakkor élesen szembe száll a törvények fetiszálásával, a törvények előtti rabszolgai meghódolással. Ez a sztálini mű is az alkotó, a természetén és a gazdaságon uralkodni képes embert szabadítja fel: »a társadalom, ha felismerte a gazdasági törvényeket és rájuk támaszkodik, korlátozhatja hatókörüket, a társadalom érdekében felhasználhatja ... őket, mint ahogy a természeti erőkkel és a természeti erők törvényeivel is történik ...«

Ezek a feledhetetlen sztálini tételek hosszú évtizedekre megszabják tudományunk nagyszerű feladatait, kötelességeit a szocializmus, majd a kommunizmus építésében, amelynek nagy és világos programját vezérünk, barátunk, tanítónk örökbe hagyta ránk.

És ha lesújtva is a nagy Sztálin elhúnytá felett érzett mélységes bánattól és gyásztól, de szilárdan és megingathatatlanul bízva Sztálin ügyének halhatatlanságában, fogadjuk meg mi, magyar tudósok, hogy méltók leszünk a sztálini tudomány örökségéhez, hogy ez az örökség tudományos alkotó munkásságunknak és egész életünknek vezérfonala marad. És miközben erőnket megfeszítve legjobb tudásunkkal harcolunk a Sztálin kijelölte feladatok megvalósításáért, miközben a magunk területén és a magunk fegyvereivel tántoríthatatlanul harcolunk a sztálini célért, Lenin és Sztálin ügyének győzelméért, a nemzetközi munkásosztály felszabadulásáért, a szocializmus győzelméért az egész világon, minden lépésünknel érezzük, hogy Sztálin nem halt meg, Sztálin él és Sztálin élni fog! Sztálin éppúgy, mint a proletariátus világtörténelmi harcának lángeszű óriásai: Marx, Engels és Lenin, örökké élni fognak életük művének győzelmében, a világ felszabadult dolgozóinak alkotásaiban, élni fognak a pártban, amelyet ők alapítottak, ők vezettek első győzelemre és amely az egész világon diadalmaskodni fog!

Az emberek százmillióinak gyásznapjaiban a békéért és szocializmusért küzdők legyőzhetetlen soraiban sziklaszilárd elhatározással fogadjuk, hogy hívek leszünk a nagy Sztálin tanításához, eszméihez, egész élete művéhez, a szocializmus és kommunizmus ügyéhez. Fogadjuk, hogy hívek leszünk nagy Pártunkhoz, alkotó munkásságunkat még fokozottabban a szocializmus építésének és a békéért folyó harcnak szolgálatába állítjuk, még éberebben és egységesebben vesszük fel a harcot az imperialista tömeggyilkosok, a háborús pusztítás erői ellen, minden politikai és ideológiai befolyásuk ellen. Fogadjuk, hogy még hívebb fiai leszünk a nagy Sztálin által felszabadított hazánknak, még szorosabban és egységesebben sorakozunk fel pártunk mögé, forrón szeretett vezérünk, Rákosi Mátyás mögé, aki Sztálin szellemében vezeti népünket boldog jövője felé.

Rusznnyák István, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke beszédének elhangzása után Fogarasi Béla akadémikus, a II. osztály elnöke szólalt fel:

Ha két szóval megpróbálnánk kiemelni Sztálin elvtárs óriási tudományos művének legkiemelkedőbb vonásait, úgy azt mondhatnánk: alkotó szelleme és egyetemessége. Bármely kérdéshez nyúlt, munkásságának mélyen alkotó, az újra irányuló jellege megtermékenyítette, előbbre vitte azt a kérdést, azt a tudományterületet. Emellett Sztálin tudományos művét, alkotó és bíráló, ösztönző és iránytmutató tanácsait, érdeklődését csodálatos egyetemesség jellemzi. Sztálin elvtárs fejlődésük egészen új, legmagasabb fokára emelte a dialektikus és a történelmi materializmust, a marxista társadalmi-történelmi tudományokat, a jog- és államtudományokat, a politikai gazdaságtant, a nyelvtudományt. Ugyanakkor évtizedeken át zseniális irányító módszertani eszmékkal megtermékenyítette, célkitűzéseivel, tanácsaival támogatta a természettudományokat és a műszaki tudományok számos területét. Sztálin elvtárs a modern haditudomány megalapítója. Szerető gondoskodásával felkarolta a tudomány fejlődését a Szovjetunióban. Elsősorban neki köszönhető a tudománynak az a páratlan felvirágzása a Szovjetunióban, amelynek tanúi vagyunk.

Szeretnék csak néhány mozzanatra rámutatni, amelyek Sztálin elvtársat jellemzik, mint a társadalomtudományok lángelméjét. A dialektikus materializmusról és a történelmi materializmusról

írott művében, ugyanúgy utolsó nagy művében, a sztálini génusz e ragyogó megnyilatkozásában, minden egyes alapvető kérdés tárgyalásában tekintetbe veszi, felhasználja az emberi tudomány összes eddig elért eredményeit és gazdagítja azokat a világtörténelem legnagyobb eseményének, a szocializmus győzelmének, győzelmes felépítésének tapasztalataival, e tapasztalatok általánosításával s az ebből levont merész, újszerű, a tudományt továbbfejlesztő következtetésekkel.

Sztálin a tudomány lángelméje, de nem magányos lángelméje, mint a régi idők tudományos lángelméi, hanem egyszersmind a kollektív tudomány nagy barátja, szervezője, éltető, lelkesítő lángelméje. A Nagy Honvédő Háború legsúlyosabb hónapjaiban Sztálin táviratot intézett a Szovjetunió Tudományos Akadémiájához és a tudósok segítségét kérte a háború tudományos-technikai kérdéseinek megoldásához. A sztálini felhívás ez időben a Szovjetunió tudósait ugyanolyan odaadó és eredményes munkára lelkesítette, mint ahogy Sztálin elvtárs megbízásai, iránytadó útmutatásai, tanácsai, eszméi a háború után a nagy tudományos vitákban, az élettani, biológiai, filozófiai, művészeti vitákban lelkesítették az ideológiai, a tudományos front munkásait és biztos irányt adtak a további fejlődésnek.

Mi, a marxista társadalomtudomány magyar művelői, Sztálin halhatatlan eszméitől vezérelve igyekszünk munkánkat végezni. Legközelebbi feladatunk abban áll, hogy korszakalkotó művét, »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban«-t mélyrehatóan tanulmányozva, sztálini szellemben igyekezzünk a tudományt a béke, a haladás, a szocializmus fegyverévé kovácsolni.